

Keski-Suomen runous

Runous on Keski-Suomessa rikasta alkaen suullisesta kansanperinteestä ja päättyen Jyväskylän opettajaseminaarin piiristä aina nykylyyrikoihin. Yleisinhimillisenäkin runous kuvaa monesti maakuntaa ja sen maisemia, ihmisiä ja tapahtumia.

Seminaarin opettajat, oppilaat ja eräät muut seminaarin liepeillä toimineet runoilijat vahvistivat suomalaista lyriikkaa ja luontevoittivat sen ilmaisuja ja muotoa. Myös moni 1900-luvun alkupuolen opettajakirjailija on tätä joukkoa. Seminaarirunoilijat kuuluvat enimmäkseen romantiikan ja symbolismin kauteen.

J.H. Erkon (1849–1906) runous on kansallismielistä ja ilmaisultaan luonteavaa. Isa Asp (1853–1872) ja Irene Mendelin (1864–1944) olivat uranuurtajia suomalaisina naislyyrikoina. Viimeiset elinvuotensa Jyväskylässä asunut Juhani Siljo (1888–1918) on tiiviin ilmaisun ja runomittojen mestari, ja hänen aforisminsa kuuluvat parhaimpiin Suomessa ilmestyneisiin. Hän kuoli kansalaissodassa, jonka asioita kirjailijat myöhemmin tilittivät teoksissaan. Ekspressionismin virtausta edustavalla Lauri Haarlalla (1890–1944) on sotavaikutelmia runokokoelmassa Saaretun näkyjä.

Opettaja Martti Korpilahden (1886–1938) ”Keski-Suomen kotiseutulaulussa” (”Männikkömetsät ja rantojen raidat”) luetellaan maakunnan maantieteelliset rajat: Keitele, Päijänne, Kuuhanavesi ja Keuruu. Keuruulainen opettajarunoilija Einari Vuorela (1889–1972) kuvaa kansanlaulumaisen raikkaassa lyriikassaan usein keskisuomalaista maisemaa. Hän on myös pohdiskelija, kultivoitunut runoilija ja hienovireinen rakkauslyyrikko. Opettaja Vieno Hamaran (1911–1975) runoissa elää lapsuuden Viitasaari.

Heikki Asunta (1904–1959) ja Helmer Selin (s. 1920) ovat runoilijoita ja taidemaalareita. Asunta, joka kirjoitti balladeja ja reipasta kulkurirunoutta, hallitsee vaikeatkin runomuodot, kuten sonetin. Professorikirjailijoista ovat runoilijoita Kullervo Rainio (s.1924), Erkki Peuranen (1939–2006) ja Erkki Lehtinen (s. 1929). Myös Eero Suvilehto (s. 1947) on yliopistomies, ja campukselta on lähtöisin niin ikään Vesa Niinikangas (s. 1950).

Maakunnan vahvoista miesprosaisteista ovat ansiokkaita lyyrikoita Kalevi Rahikainen (1927–1992), Harri Tapper (s. 1929) ja Harry Forsblom (s. 1943). Rahikaisen omaleimaisessa, yhteiskuntakriittisessä lyriikassa on nerudamaista ilmaisuvoimaa. Harri Tapper onnistuu runokokoelmissaan Kirkonrakentajaveljekset ja Emuu yhtä hyvin kuin romaaneissaan. Forsblom kritisoi underground-henkisessä runouudessaan globalisaation ja banaalien kulutusarvojen puristuksessa tapahtuvaa ihmiskuvan kapeutumista. Toivo Laakso (s. 1944), joka on saanut kirjallisuuden valtionpalkinnon, esittää ovelissa, keinoistaan tietoisissa runoissa kommentteja elämänmenosta ja kulttuurista.

Keski-Suomen nykylyyrikoissa on vahvoja naiskirjailijoita: Hannele Huovi (s. 1949), Liisa Laukkarinen (s. 1944), Kaarina Valoaalto (s. 1948), Anne Hänninen (s. 1958), Maritta Lintunen (s. 1961) ja Eine Joutsijoki. Jyväskylän kokeellinen runoliike on mielenkiintoinen. Maakunnassa on lisäksi suuri määrä kirjoittajia, jotka julkaisevat kokoelmiaan omakustanteina. Kirjoittajakoulutus ja alan yhdistykset ovat edistäneet kirjoitusharrastusta.